

Η ΚΑΡΡΟΡΕΤΗ ΚΑΙ Η ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΚΙΡΡΟΥΡΙΜ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Παρόρμησιν πρὸς συγγραφὴν τῆς παρούσης πραγματείας μοι ἔδωκαν τὰ ἔργα τῶν S. Mowinckel Psalmenstudien II: das Thronbesteigungsfest Jahwäs und der Ursprung der Eschatologie. Kristiania 1922 καὶ H. Schmidt Die Thronfahrt Jahves. Tübingen 1927. Ὡρμήθην ἀπὸ τῶν συμπερασμάτων, εἰς ἃ κατέληξεν ὁ πρῶτος τούτων ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ἅτινα ὡς ὀρθὰ ἐκλαμβάνω. Ἐν τῇ παρουσίᾳ λοιπὸν πραγματεία ὡς δεδομένον προϋποτίθεται, ὅτι παρ' Ἰσραὴλ ἡ εορτὴ τοῦ νέου ἔτους ἦτο ἡ κατ' ἐξοχὴν εορτὴ τοῦ Jahve, καθ' ἣν οὗτος ἐξυμνεῖτο ὡς ὁ μόνος ὑπὲρ πάντα ἱστάμενος Θεός, ὡς ὁ ἀπόλυτος βασιλεύς, ὁ κυριαρχῶν τῶν πάντων, ἦτο ἡ εορτὴ τῆς εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον, οὕτως εἰπεῖν, ἀναρρήσεως τοῦ Jahve. Ἡ ἀκράδαντος τοῦ Ἰσραὴλ πεποιθήσις περὶ τῆς ὑπὲρ πάντα ἱσταμένης δυνάμεως τοῦ Jahve ἐξεδηλοῦτο κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, καθ' ἣν τὰ ἐνθουσιῶντα πλήθη συνήρχοντο εἰς Ἱερουσαλήμ, ἵνα κατὰ τὴν λιτανείαν τοῦ νέου ἔτους, καθ' ἣν ὁ θρόνος τοῦ Jahve περιεφέρετο, ἐξυμνήσωσι τὸν ὡς βασιλέα κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἀνυμνούμενον Jahve.

Ἐνῶ S. Mowinckel τὴν ὅλην αὐτοῦ προσπάθειαν κατηύθυνεν εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ θέματος τῆς εορτῆς τοῦ νέου ἔτους, H. Schmidt ἐπὶ τῆς διαχαραχθείσης ταύτης ὁδοῦ βαίνων προσεπάθησε νὰ ἐξακριβώσῃ τὸν τρόπον τῆς τελετῆς τῆς εορτῆς ταύτης, τονίσας μερικὰ σημεῖα, ἅτινα παρὰ S. Mowinckel ἐτέθησαν εἰς ἐντελῶς δευτερεύουσαν μοῖραν. Πρὸ πάντων ἐτονίσθη, ὅτι κατὰ τὴν λιτανείαν, τὴν γινομένην κατὰ τὴν εορτὴν τοῦ νέου ἔτους περιεφέρετο ὁ θρόνος τοῦ Jahve, περὶ τῆς μορφῆς τοῦ ὁποίου H. Schmidt εἶχε δημοσιεύσει προηγουμένως ἰδιαιτέραν πραγματείαν (Keruben—Thron und Lade ἐν H. Gunkel «Εὐχαριστήριον» Göttingen 1923).

Διὰ τῶν ἐργασιῶν ὁμοῦς τούτων τὸ θέμα τῆς εορτῆς τοῦ νέου ἔτους δὲν ἐξηγητήθη. Μετὰ τῆς εορτῆς τοῦ νέου ἔτους ἦτο ἀρχικῶς, καθ' ἡμᾶς, συνδεδεμένη καὶ ἡ εορτὴ τῶν Kippurim, ἣτις ἐβλάστησεν ἐκ τῶν ἰδεῶν, ἅς τινες τὸ νέον ἔτος ἐγείρει ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Βεβαίως ἐν ᾧ παρελθόντι ἡ περιεργος εορτὴ τῶν Kippurim, ἡ ἀποβάσα ἐν τοῖς ἱεραυτέροις χρόνοις ἡ κατ' ἐξοχὴν εορτὴ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ἔτυχεν ἰδιαιτέρας ἐρεῦνης. Ὅμως ἡ ἀρχὴ αὐτῆς ἔμεινε πάντοτε σκοτεινὴ, διότι δὲν

εἶχε γνωσθῆ ὁ χαρακτὴρ τῆς ἑορτῆς τοῦ νέου ἔτους παρ' Ἰσραήλ, ἔλειπον δ' ἀπ' ἑτέρου τὰ παράλληλα Βαβυλωνιακὰ—'Ασσυριακὰ κείμενα. Τὰ σημεῖα ἐκεῖνα, ἅτινα ἔτυχον ἐν τῷ παρελθόντι ἐπισταμένης ἐρεύνης, ἐξέθεσα συντόμως, ἐκτενέστερον ἐξετάσας ἐκεῖνα τῶν σημείων, ἅτινα ὡς νέα ἐν τῇ παρουσίᾳ πραγματεία ἀναφρίνονται.

'Ἄλλ' ἡ ἑορτὴ τῶν Kippurim συνδέεται ἀναποσπάστως μετὰ τῆς Kapporeth. Δι' ὃ καὶ τὴν ἐξέτασιν τοῦ θέματος τούτου ἔκρινα ἀναγκαστικαίαν. Τοσοῦτω δὲ μᾶλλον ἡ ἀνάγκη καὶ τῆς ἐξετάσεως τοῦ θέματος τούτου παρίστατό μοι ἐπιτακτικωτέρα, καθ' ὅσον οὐδόλως συμφωνῶ πρὸς τὰ συμπεράσματα, εἰς ἃ κατέληξε H. Schmidt (Keruben—Thron und Lade) ὅσον ἀφορᾷ τὴν μορφήν τοῦ κατὰ τὴν λιτανείαν περιεγομένου θρόνου τοῦ Jahve. Ἡ ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ πραγματεία καθοριζομένη μορφή τοῦ συμπλέγματος τῆς Kapporeth μετὰ τῶν δύο χειρουβείμ, τοῦ συμβολίζοντος τὸν τόπον τῆς διαμονῆς τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἐντελῶς διάφορος τῆς ὑπὸ τοῦ H. Schmidt δοθείσης. Οὕτω διὰ τῆς γενομένης ἐργασίας νομίζω, ὅτι συντελεῖται ἐν ἔτι βῆμα ἐπὶ τῆς νέας ὁδοῦ, ἣν ἡ ἐργασία τοῦ Mowinckel διεχάραξεν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἐκ τῶν σχετικῶν πρὸς τὸ θέμα ἐργασιῶν σημειοῦμεν :

- J. Adler . . . . . Der Versöhnungstag in der Bibel, sein Ursprung und seine Bedeutung (Zeitsch. für Alttest. Wiss. 1883 Bd. 3 σ. 178—184 καὶ 272).
- T. Cheyne . . . . . The Date and Origin of the Scapegoat (Zeitsch. für Alttest. Wiss. 1895 Bd 15 σ. 153-156).
- H. Grimme . . . . . Das Alter des Israelitischen Versöhnungstags (Archiv für Religionswissenschaft 1911 Bd 14 σ. 130 142).
- S. Landersdorfer Studien zum Biblischen Versöhnungstag Münster 1924 (Alttestamentliche Abhandlungen Bd X Heft. 1).
- M. Löhr . . . . . Das Ritual von Lev. 16 Berlin 1925 (Schriften der Königsberger Gelehrten-Gesellschaft : Geisteswissenschaftliche Klasse 2 Jahr. Heft 1.)
- H. Schmidt . . . . . Keruben-Thron und Lade (ἐν H. Gunkel «Εὐχαριστήριον» Göttingen 1923.
- J. Wellhausen . . . . . Prolegomena zur Geschichte Israels⁶ Berlin 1927 σ. 105 ἔξ.

Ἐπίσης τινὰ σχετικὰ πρὸς τὸ θέμα εὐρίσκει τις καὶ ἐν τοῖς διαφόροις ὑπομνήμασιν εἰς τὸ Λευϊτ. 16 καὶ ἐν ταῖς διαφόροις Ἑβρ. ἀρχαιολογίαις.—Αἱ παραπομπαὶ εἰς τὰ βιβλία τῆς Π. Δ. σημειοῦνται κατὰ τὸ Μασσορετικὸν κείμενον.

§. 1. Η ΚΙΒΩΤΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΚΑΙ Η ΚΑΡΡΟΡΕΘΗ ΜΕΤΑ ΤΩΝ
ΔΥΟ ΧΕΡΟΥΒΕΙΜ

~~Περὶ τῆς μορφῆς τῆς κιβωτοῦ τῆς διαθήκης καὶ τῆς Καρρορεθῆ πληροφουρούμεθα ὁπωσδήποτε λεπτομερῶς ἐκ τοῦ χωρίου Ἐξ. 25, 10-22, ὅπερ καταριθμεῖται εἰς τὴν ἱερατικὴν πηγὴν. Κατὰ τὸ χωρίον τοῦτο ἡ Καρρορεθῆ ἦτο ἀπλῆ τις ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ κατασκευασμένη πλάξ, εἰς τὰ δύο ἄκρα τῆς ὁποίας εὐρίσκοντο δύο ἐπίσης ἐκ χρυσοῦ κατασκευασμένα Χερουβεῖμ, ἔχοντα τὰ πρόσωπα ἐστραμμένα πρὸς ἄλληλα, τὰς δὲ πτέρυγας ἀναπεπταμένας πρὸς τὰ ἄνω, οὕτως ὥστε νὰ ἐπισκιάζωσι τὴν Καρρορεθῆ, πρὸς ἣν προσέβλεπον τὰ δύο Χερουβεῖμ. Ἡ οὐτιω μετὰ τῶν Χερουβεῖμ ἀναποσπάστως συνδεδεμένη Καρρορεθῆ ἦτο θεθειμένη ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ, δι' ἧ καὶ εἶχε τὸ πλάτος καὶ τὸ μῆκος ταύτης.~~

Ἡ ὑπὸ Ἐξ. 25, 10-22 ὁμως διδομένη αὕτη περιγραφὴ δὲν ἀποδίδει τὴν ἀρχικὴν τῆς Καρρορεθῆ μορφήν. Τὰ ὀλίγα ἐν τῇ Π. Δ. διασωθέντα ἀρχαιότερα χωρία, ἐν οἷς ἀναφέρεται ἡ κιβωτός τῆς διαθήκης, μαρτυροῦσιν, ὅτι ἡ Καρρορεθῆ μετὰ τῶν Χερουβεῖμ καὶ ἡ κιβωτός ἦσαν δύο ἐντελῶς ἀπ' ἀλλήλων κεχωρισμένα ἀντικείμενα. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν 1 Βασ. 6, 23-27 (=2 Παραλ. 3, 10-13) ἐν τῷ Ἁγίῳ τῶν Ἁγίων τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος ἴσταντο δύο ὑπερμεγέθη πρὸς δυσμὰς ἐστραμμένα Χερουβεῖμ, 10 πῆχ. ὕψους ἕκαστόν, μετὰ δύο ἀναπεπταμένων πτερύγων, ὧν ἕκαστη εἶχε μῆκος 5 πῆχ., οὕτως ὥστε τὸ μῆκος τῶν πτερύγων τῶν δύο Χερουβεῖμ (20 πῆχ.) ἀντεστοίχει πρὸς τὸ πλάτος τοῦ ναοῦ (20 πῆχ.). Μετὰ τὴν τοποθέτησιν τούτων ἐν τῷ ναῷ εἰσῆχθη τέλος ἡ κιβωτός, τεθεισα ὑπὸ τὰς πτέρυγας τῶν δύο Χερουβεῖμ, ἅτινα οὕτω διὰ τῶν ὑπὲρ τὴν κιβωτὸν ἐφαπλουμένων πτερύγων ἐπεσκίαζον αὐτήν (1 Βασ. 8, 7=2 Παραλ. 5, 8).

Εἶναι ἐν πρώτοις φανερόν ἐκ τῆς προκειμένης περιγραφῆς, ὅτι τὰ δύο ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σολομῶντος τεθέντα Χερουβεῖμ εἶναι ἐντελῶς διάφορα τῶν δύο ἐπὶ τῆς Καρρορεθῆ εὐρισκομένων Χερουβεῖμ. Ἡ διαφορὰ τοῦ μεγέθους, ἡ διάφορος ἐν τῷ ναῷ στάσις αὐτῶν καὶ ἡ τοποθέτησις αὐτῶν πρὶν τῆς κιβωτοῦ οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἐπιτρέπουσιν, ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ δύο ἐντελῶς διαφορῶν Χερουβεῖμ. Ἀφ' ἐτέρου ἐν ὅλῃ τῇ διηγήσει 1 Βασ. 6, 23-27 οὐδεὶς λόγος γίνεται περὶ τῶν Χερουβεῖμ τῆς Καρρορεθῆ. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλ' ἡ διήγησις, νομίζω, παρέχει ἡμῖν σημεῖα τινα, ἅτινα ἀποκλείουσι τὴν ὑπαρξίν τῆς Καρρορεθῆ μετὰ τῶν Χερουβεῖμ ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ τῆς διαθήκης. Τὰ

δύο ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σολομῶντος Χερουβείμ ἐχορησίμευον κατὰ 1 Βασ. 8,7, ἵνα διὰ τῶν πτερυγῶν ἐπισκιάζωσι τὴν κιβωτόν. Αὕτη ὁμως κατ' Ἔξ. 25,20 ἐπεσκιάζεται ὑπὸ τῶν δύο Χερουβείμ τῆς Kapporeth. Τὴν αὐτὴν ἀρα λειτουργίαν, ἐκφραζομένην μάλιστα διὰ τοῦ ἰδίου ὀνόματος (sakah) καὶ ἐν Ἔξ. 25,20 καὶ ἐν 1 Βασ. 8,7, ἐπιτελοῦσι καὶ τὰ Χερουβείμ τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος καὶ τὰ τῆς Kapporeth. Εἶναι προφανές, ὅτι ἐὰν ἤδη ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ ἴστατο ἡ Kapporeth μετὰ τῶν Χερουβείμ, δὲν θὰ εἰσήγοντο εἰς τὸν ναὸν τὰ δύο ὑπερμεγέθη Χερουβείμ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, ὃν πρὸ πολλοῦ ἔξεπλήρουν τὰ Χερουβείμ τῆς Kapporeth. Ἐὰν ἄλλος τις προορισμὸς τῶν δύο μεγάλων Χερουβείμ καθωρίζετο, τότε βεβαίως ἐκ τῆς μὴ μνείας τῆς Kapporeth μετὰ τῶν Χερουβείμ δυσκόλως θὰ ἠδύνατο νὰ ἔξαχθῆ ἄσφαλές συμπέρασμα. Ἡ εἰσαγωγή ὁμως τῶν Χερουβείμ εἰς τὸ Ἅγιον τῶν Ἁγίων, ἐνθα καὶ ἡ κιβωτὸς ἐτέθη καὶ ἰδίως ἡ ὄρητὴ μαρτυρία, ὅτι ἐπεσκιάζον τὴν κιβωτόν δηλοῦσιν, ὅτι ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ δὲν ὑπῆρχον τὰ δύο Χερουβείμ καὶ ἡ μετ' αὐτῶν ἀναποσπάτως συνδεδεμένη Kapporeth.

Πρὸς τοῦτο συμφωνοῦσιν αἱ ἀρχαιότεραι ἐτι πηγαί, ἐν αἷς ἡ μὲν κιβωτὸς ἐπανειλημμένως μνημονεύεται, ἡ δὲ Kapporeth οὐδ' ἀπαξ. Οὕτω ἐν τῇ ἐκτενεῖ διηγῆσει 1 Σαμ. 3, 1 ἔξ. οὐδ' ἀπαξ ἀναφέρεται ἡ Kapporeth μετὰ τῶν χερουβείμ. Ἡ παράλειψις δ' αὕτη εἶναι τοσούτω μᾶλλον ἐν τῇ παρούσῃ διηγῆσει ἀξιοπαρατήρητος, καθ' ὅσον πρόκειται περὶ ἀποκαλύψεως τοῦ Jahve, ὅστις κατ' Ἔξ. 25, 22 ἀποκαλύπτεται ἐπὶ τῆς Kapporeth μετὰ τῶν δύο Χερουβείμ. Ἐὰν ἐν τῷ ναῷ τῆς Silo ἔκειτο ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ ἡ Kapporeth, τότε καὶ ὁ Σαμουὴλ καὶ ὁ Ἡλεὶ εὐθύς κατὰ τὴν πρώτην κλῆσιν τοῦ Σαμουὴλ ὑπὸ τοῦ Jahve θ' ἀντελαμβάνοντο, ὅτι πρόκειται περὶ ἀποκαλύψεως τοῦ Jahve. Ὅτι ὁμως παρὰ τὴν τρίτην κλῆσιν τοῦ Σαμουὴλ ὑπὸ τοῦ Jahve δὲν κατενόησαν, ὅτι πρόκειται περὶ ἀποκαλύψεως, δεικνύει ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους δὲν ἦτο ἐτι γνωστὴ ἡ παράστασις, ὅτι ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτεται καὶ ὁμιλεῖ ἐκ τῆς κιβωτοῦ, ἀρα ἡ Kapporeth δὲν εὐρίσκετο ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ ἐν τῷ ναῷ τῆς Silo.

Ὡσαύτως ἐν ταῖς διηγῆσεσι 1 Σαμ. 4,1 ἔξ. καὶ 2 Σαμ. 6,1 ἡ μὲν κιβωτὸς ἀναφέρεται ἡ δὲ Kapporeth οὐδ' ἀπαξ μνημονεύεται. Τὸ αὐτὸ παρατηρητέον καὶ ὡς πρὸς Ἰησ. Ν. 3-4 καὶ 6,1 ἔξ. Ἐν Ἰησ. Ν. 3-4 μάλιστα εἶναι ἀξιοπαρατήρητον, ὅτι ἐνῶ ὁ συγγραφεὺς παρ' ἐκάστη μνείᾳ τῆς κιβωτοῦ δὲν παύει ἐγγύτερον νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν κιβωτόν, προσθέτων τὴν ἑκφρασιν berith—Jahve ἢ ἀπλῶς habberith, οὐδε-

μίαν μνείαν τῆς Kapporeth ποιεῖται. Ἐν ἔτι χωρίον ἀξίζει ἰδιαιτέρας προσοχῆς, τὸ Δευτ. 10,1-5, καθ' ὃ ἡ κιβωτὸς περιγράφεται ὡς ἀπλοῦν τι ξύλινον κιβώτιον, περιέχον τὰς δύο πλάνας, πέραν τούτου οὐδὲν ἀναφέρεται. Ἐνωρῶν βεβαίως κάλλιστα, ὅτι τὰ ἐκ τῶν τελευταίων χωρίων προσαγόμενα ἐπιχειρήματα εἶναι ἐπιχειρήματα μόνον e silentio. Ταῦτα ὅμως ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὰ ἐκ 1 Βασ. 6,23 ἐξ καὶ 1 Σαμ. 3,1 ἐξ. ἑξαχθέντα συμπεράσματα ἀποκτῶσι τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτοῖς ἀποδεικτικὴν δύναμιν¹.

Ἄλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ ἔτι τῇ περιγραφῇ Ἔξ. 25,10 ἐξ. διεσώθη ἡ ἀνάμνησις, ὅτι ἡ κιβωτὸς καὶ ἡ Kapporeth ἦσαν δύο κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων ἀντικείμενα. Ἀφ' οὗ πρῶτον καθορίζεται ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς τῆς κιβωτοῦ καὶ τῶν ἀναφορέων καὶ ἡ ὅλη περιγραφή περατοῦται διὰ τοῦ καθορισμοῦ τοῦ περιεχομένου τῆς κιβωτοῦ (Ἔξ. 25,16), ἄρχεται ἐν στχ. 17 ἡ περιγραφή τῆς Kapporeth, ὡς ἐὰν προῦκειτο περὶ ἐντελῶς κεχωρισμένου ἀπὸ τῆς κιβωτοῦ ἀντικειμένου (πρβλ. καὶ Ἔξ. 37,1-9). Τοῦτο δ' ὡς ἄριστα ἐπιβεβαιοῖ καὶ Ἔξ. 25,21 «καὶ θὰ θέσης τὴν Kapporeth ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ ἄνωθεν». Ἐνταῦθα διακρίνομεν λίαν σαφῶς, ὅτι τὸ Ἔξ. 25,10 ἐξ. παρὰ τὴν προσπάθειαν νὰ συνδέσῃ τὰ δύο ἀντικείμενα, κιβωτὸν καὶ Kapporeth, διέσωσε τὴν ἀνάμνησιν, ὅτι ἀρχικῶς ἦσαν δύο ἐντελῶς ἀπ' ἀλλήλων κεχωρισμένα ἀντικείμενα. Ἐφ' ἑνὸς ἔτι σημείου τῆς προκειμένης περιγραφῆς θέλω νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν. Ἐνῶ δηλ. ἡ κιβωτὸς μετὰ τῶν ἀναφορέων περιγράφεται ἐπακριβῶς, τοῦ τρόπου τῆς κατασκευῆς καὶ τῶν διαστάσεων καθοριζομένων, ἡ περιγραφή τῶν Χερουβείμ εἶναι ἑλλιπής. Ἐλλείπει ὁ καθορισμὸς τοῦ μεγέθους, ἡ μορφή καὶ ἡ στάσις αὐτῶν. Ἡ παραλείψις τοιούτων οὐσιωδῶν χαρακτηριστικῶν δυσκόλως δύναται νὰ εἶναι τυχαία. Ἐπίσης ἀξιοπαρατήρητον, ὅτι ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς παριστᾷ τὸν Θεὸν καθήμενον ἐπὶ τῆς Kapporeth **μεταξὺ τῶν Χερουβείμ**, ὁπόθεν καὶ ἀποκαλύπτεται. Ὁ Θεὸς ὅμως ἐν τῇ Π. Δ. παρίσταται καθήμενος οὐχὶ μεταξὺ τῶν Χερουβείμ, ἀλλ' **ἐπὶ τῶν Χερουβείμ** ἐποχούμενος (2 Σαμ. 22,11=ψαλ. 18,11, πρβλ. ἰδίως τὸν ὑπὸ τοῦ Ἰεζ. 1 ἐξ. περιγραφόμενον θρόνον τοῦ Θεοῦ), οὕτως ὥστε τὰ Χερουβείμ νὰ μὴ δύνανται νὰ βλέπωσι τὸν ἐπὶ τῶν πτερυγῶν αὐτῶν φερόμενον Θεόν. Πόσον δὲ ἡ τελευταία αὕτη παράστασις ἦτο ἐρριζωμένη παρ' Ἰσραὴλ βλέπομεν καὶ ἐκ τοῦ Ἰεζ. 1 καὶ ἰδίως ἐκ τοῦ Ἡσ. 6,

1. Ἔτερα χωρία τῆς Π. Δ., ἐξ ὧν συνάγεται ὅτι ἡ Kapporeth ἦτο ἐντελῶς ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς κιβωτοῦ, ἰδὲ ἐν § 3.

1-3, ὅστις τὰ περικυκλοῦντα τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ Σεραφεὶμ παριστά καλύπτοισα διὰ τῶν δύο πτερῶγων αὐτῶν τὰ πρόσωπα, ἵνα μὴ ἴδωσι τὸν Θεόν. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς ταῦτα ὁ συγγραφεὺς Ἐξ. 25,10 ἐξ. παριστά τὰ Χερουβεὶμ προσβλέποντα πρὸς τὸ μέρος ἔνθα ἡ Θεότης ἀποκαλύπτεται. Ἐνταῦθα κατέχομεν ἕν τι σημεῖον, προδίδον ὅτι ἡ ὅλη σύνθεσις τῆς Kapporeth, ὡς αὕτη ἐν Ἐξ. 25 παρουσιάζεται, δὲν ἀποδίδει τὴν ἀρχικὴν τῆς Kapporeth μορφήν. διετήρησεν ὁμοίως, ὡς θὰ ἴδωμεν, μερικὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχικῆς μορφῆς τῆς Kapporeth, ἣν δι' ἄλλης ὁδοῦ δυμάμεθα ν' ἀνεύρωμεν.

Πρόδηλον ὅθεν ἐκ τῶν μέχοι τοῦδε λεχθέντων τυγχάνει, ὅτι κιβωτὸς καὶ Kapporeth ἦσαν δύο διακεκοιμένα ἀπ' ἀλλήλων ἀντικείμενα, ἡ δὲ μορφή τῆς Kapporeth διάφορος πως θὰ ἦτο τῆς ἐν Ἐξ 25 περιγραφομένης ¹.

§ 2. ΤΑ ΔΥΟ ΧΕΡΟΥΒΕΙΜ ΕΝ Τῷ ΝΑῶΙ ΤΟΥ ΣΟΛΟΜΩΝΤΟΣ

Τὸ πρόβλημα, ὅπερ νῦν προβάλλει μετὰ τὰ ἐν τῇ προηγουμένῃ παραγράφῳ ἐξαχθέντα συμπεράσματα, εἶναι ἡ ἀνεύρεσις τῆς ἀρχικῆς μορφῆς τῆς Kapporeth καὶ τῶν Χερουβεὶμ. Εὐνόητον, ὅτι σημεῖον ἀφειτηρίας πρὸς ἔρευναν τοῦ ζητήματος δέον ν' ἀποτελέσῃ τὸ 1 Βασ. 6,23-27, ἔνθα ὁ λόγος περὶ τῶν δύο Χερουβεὶμ τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος. Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης μανθάνομεν μόνον τὸ ὕψος τῶν Χερουβεὶμ καὶ τὸ μῆκος τῶν πτερῶγων αὐτῶν, ἐκ δὲ 2 Παρ. 3,13, ὅτι ἴσταντο ἐπὶ τῶν ποδῶν, ἴσταντο δηλ. ὄρθια, ἔχοντα τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἐστραμμένα πρὸς τὸ Ἅγιον τῶν Ἁγίων. Ἐνεκα τοῦ μεγάλου ὕψους τῶν Χερουβεὶμ καὶ τῆς μαρτυρίας 2 Παρ. 3,13, ὅτι ἴσταντο ἐπὶ τῶν ποδῶν, δέον μετ' ἀσφαλείας νὰ εἰκάσωμεν ὅτι εἶχον τοῦλά-

1. Πρβ. καὶ H. Torczyner Die Bundeslade und die Anfänge der Religion Israels (Festschrift zum 50 jährigen Bestehen der Hochschule für die Wissenschaft des Judentums in Berlin. Berlin 1922 σ. 219 ἐξ.). H. Schmidt Keruben—Thron und Lade ἐν H. Gunkel Εὐχαριστήριον Göttingen 1923.

Τοῦ αὐτοῦ Die Thronfahrt Jahnes Tübingen 1927.

Πρόδηλον, ὅτι οὕτω διασείσται ἡ βᾶσις ἐκείνων τῶν περὶ τὸ πρόβλημα τῆς κιβωτοῦ τῆς διαθήκης ἀσχοληθέντων, οἵτινες ἐκλαβόντες τὴν κιβωτὸν καὶ τὴν Kapporeth ὡς ἐν, ἐξήτησαν νὰ λύσωσι τὸ πρόβλημα, ὀρμηθέντες ἐκ τῆς Kapporeth καὶ τῶν μετ' αὐτῆς συνδεομένων παραστάσεων, οὕτω M. Dibelius : Die Lade Jahves Göttingen 1906. H. Gunkel : Die Lade Jahves ein Thronitz (Zeitschr. für Missionskunde und Religionswissenschaft (1906) σ. 33 ἐξ. H. Gressmann : Die Lade. Jahves und das Allerheiligste des Salomonischen Tempels Berlin 1920.

χιστον σῶμα ἀνθρώπινον. Ἐκαστον τῶν δύο Χερουβείμ φαίνεται νὰ εἶχε μόνον δύο πτέρυγας, διότι ἄλλως ὁ συγγραφεὺς θὰ καθώριζε τὸ μῆκος καὶ τῶν λοιπῶν πτερυγῶν. Τοῦτο δὲ δεικνύει, ὅτι τὰ Χερουβείμ εἶχον σῶμα ἀνθρώπινον, διότι ἐν τῇ Η. Α. τότε μόνον τὰ Χερουβείμ παρουσιάζονται μετὰ περισσότερων πτερυγῶν, ὅταν περιγράφονται ἔχοντα σῶμα ζώου, ἵνα διὰ τῶν πτερυγῶν καλύπτωσι τὸ σῶμα αὐτῶν. (Ἰεζ. 1, 11, πιθανώτατα καὶ Ἦσ. 6, 1 ἐξ.). Ἐὰν ἦσαν δικέφαλα ὡς τὰ Ἰεζ. 41, 18-19 ἢ πολυκέφαλα ὡς Ἰεζ. 1, 3 δὲν γνωρίζομεν. Πιθανώτερον καθίσταται, ὅτι εἶχον ἐντελῶς ἀνθρωπίνην μορφήν. Σπουδαία διὰ τὸ ἐπασχολοῦν ἡμᾶς θέμα εἶναι ἡ πληροφορία ἢ ἀφορῶσα τὰς πτέρυγας τῶν δύο Χερουβείμ (1 Βασ. 6, 23 ἐξ.). Τὸ μῆκος τῶν 4 πτερυγῶν τῶν Χερουβείμ ἀντεστοίχει πρὸς τὸ πλάτος τοῦ ναοῦ (20 πῆχ.). Ἐπειδὴ δὲ ῥητῶς λέγεται, ὅτι μία πτέρυξ τοῦ ἐνὸς Χερουβείμ ἤγγιζε τοῦ βορείου τοίχου τοῦ ναοῦ καὶ μία τοῦ ἐτέρου Χερουβείμ ἤπτετο τοῦ νοτίου τοίχου, ἐνῶ ἀπ' ἐτέρου αἱ δύο ἕτεραι πτέρυγες τῶν δύο Χερουβείμ συνηντῶντο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ, ἔπεται ἐκ τούτου 1) ὅτι ἀμφοτέρω τὰ Χερουβείμ εὗρισκοντο ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας γραμμῆς 2) ὅτι αἱ δύο πτέρυγες ἐκάστου Χερουβείμ ἐξεφύοντο ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους τοῦ σώματος καὶ 3) τὸ καὶ σπουδαιότερον, ὅτι αἱ πτέρυγες ἔβαινον κατ' εὐθείαν γραμμὴν, χωρὶς νὰ εἶναι ἀναπεπταμέναι πρὸς τὰ ἄνω, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ συναντήσωσι τὸν βόρειον καὶ νότιον τοίχον. Ἐπειδὴ τὰ Χερουβείμ ἴσαντο ὄρθια, αἱ πτέρυγες ἦσαν ἐπομένως κάθετοι πρὸς τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ. Ἐκ τῆς τοιαύτης στάσεως τῶν πτερυγῶν ὁρμώμενοι εἴμεθα ἠναγκασμένοι ν' ἀποκρούσωμεν δύο τινά: 1) ὅτι αἱ πτέρυγες ἀπετέλουν εἶδος θρόνου τοῦ Θεοῦ, ὅτι δηλ. ἐχρησίμευον νὰ ὑποβαστάσωσι τὸν ἀοράτως ἐπ' αὐτῶν εὗρισκόμενον Θεόν. Τοῦτο θὰ ἦτο τότε μόνον δυνατόν, ἐὰν αἱ πτέρυγες ἔβαινον παραλλήλως πρὸς τὸ ἔδαφος, οὕτως ὥστε νὰ σχηματίζηται κατάλληλον ἐπίπεδον πρὸς ὑποβάσταξιν τοῦ ἐποχομένου Θεοῦ, ὁπότε τὰ Χερουβείμ ἔδει νὰ ἦσαν ἐν στάσει προκύψεως, 2) ὅτι ἐχρησίμευον μόνον ἵνα ἐπισκιάσωσι καὶ προφυλάττωσι τὴν κιβωτόν. Ἐὰν πράγματι τοιοῦτος ἦτο τῶν Χερουβείμ ὁ προορισμός, ὃν παρατηρητέον ἠδύνατο καὶ ἐν μόνον Χερουβείμ νὰ ἐπιτελέσῃ, ἔπρεπε ἡ ἀπόστασις τῶν δύο Χερουβείμ ἀπ' ἀλλήλων καὶ τὸ ὕψος αὐτῶν νὰ μὴ εἶναι τόσον δυσανάλογον πρὸς τὰς μικρὰς διαστάσεις τῆς κιβωτοῦ, ἀλλ' ἰδίως ἔπρεπε τὸ πλάτος τῶν πτερυγῶν νὰ ἐπισκιάζῃ ἐκ τῶν ἄνωθεν τὴν κιβωτόν, ὅπερ ὅμως ἐν τῇ προκειμένῃ ἡμῖν περιπτώσει δὲν συμβαίνει.

Τίς ὁμῶς ὁ προορισμὸς τῶν Χερουβείμ; Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἐρ-
χεται ἄριστος ἐπικούρος ἡ ὄρασις τοῦ Ἰεζεκιήλ 1,1 ἐξ. περὶ τοῦ θρό-
νου τοῦ Θεοῦ. Εὐθύς ἐν ἀρχῇ δέον νὰ τονισθῇ, ὅτι μετὰ πολλῆς προ-
σοχῆς δέον νὰ γίνῃ χοῆσις τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἰεζεκιήλ ἐξεικονιζομένου θρό-
νου τοῦ Θεοῦ, λαμβανομένου δι' ὅψιν ὅτι πρόκειται περὶ ὄρα-
σεως. Εἶναι δὲ γνωστόν, ὅτι ἐν ταῖς τοιαύταις ὄρασεσι πλεῖστα σημεῖα
παρεισέρονται, σκοποῦντα εἰς τὴν ὅλην παράστασιν νὰ προσδώσωσι
τι τὸ ἔκτακτον, τὸ ὑπερφυσικόν. Ἐπομένως καὶ τὴν ὄρασιν τοῦ Ἰεζε-
κιήλ περὶ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ δὲν πρέπει νὰ ἐκλάβωμεν ὡς πιστὴν
περιγραφὴν τοῦ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σολομῶντος εὕρισκομένου θρόνου τοῦ
Θεοῦ, ὡς H. Schmidt¹ ποιεῖ. Βεβαίως ἐν πολλοῖς σημείοις δέον
αὕτη ν' ἀποδίδῃ τὴν μορφήν τοῦ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σολομῶντος εὕρισκο-
μένου θρόνου. Δέον ὅθεν ν' ἀποκαθάρωμεν αὐτὴν ἐκ τῶν περιττῶν
στοιχείων καὶ εἶτα νὰ συνδυάσωμεν αὐτὴν πρὸς τὴν μέχρι τοῦδε ἀπο-
κτηθεῖσαν εἰκόνα τῶν δύο Χερουβείμ τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος.

Κατὰ τὴν ὄρασιν Ἰεζ. 1,1 ἐξ. τὸ ὅλον κατασκευάσμα, ἐφ' οὗ ἔν-
θρονος ἡ θεότης ἐπεφάνη, ἀπετελεῖτο 1) ἐκ 4 Χερουβείμ 2) ἐκ τοῦ
ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς τῶν 4 Χερουβείμ ἐκτεινομένου Rakia^c καὶ 3) ἐκ
τοῦ θρόνου. Τὰ Χερουβείμ, ἅπανα εἰς ὀλόκληρον τὴν περιγραφὴν μέ-
χρι κ. 10 χαρακτηρίζονται ὡς hajjoth, παρίστανται ἔχοντα 4 πρόσωπα,
ἀνθρώπου, λέοντος, ταύρου καὶ αἰετοῦ, 4 πτέρυγας, ὧν αἱ δύο ἐχρη-
σίμευον πρὸς πτήσιν ἐνῶ αἱ ἕτεραι δύο ἐκάλυπτον τὸ σῶμα, κνήμας
καὶ πόδας ζῦου, στηριζομένους ἐπὶ τροχοῦ. Τὰ 4 Χερουβείμ ἦσαν το-
ποθετημένα εἰς τὰς 4 διευθύνσεις τοῦ ὀρίζοντος, ὥστε ν' ἀποτελῆται
τετράγωνόν τι σχῆμα. H. Schmidt ἐκλαμβάνει τὴν περιγραφὴν ταύτην
τῶν Χερουβείμ ὡς ἀκριβῆ ἀναπαράστασιν τῶν τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ
ὑποβασταζόντων Χερουβείμ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σολομῶντος, δι' ὃ καὶ δέ-
χεται, ὅτι ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σολομῶντος δὲν ὑπῆρχον δύο, ἀλλὰ τέσσαρα
Χερουβείμ, ἔχοντα τὴν μορφήν τῶν Χερουβείμ, ἅπανα ὁ Ἰεζεκιήλ περι-
γράφει.

Ἐν πρώτοις ὅ,τι ἐν ὅλῃ τῇ περιγραφῇ τοῦ Ἰεζεκιήλ ἐγείρει εὐθύς
ἀμέσως εὐλογὸν ἀμφιβολίαν κατὰ τῆς γνώμης τοῦ H. Schmidt εἶναι
ὁ κυριαρχῶν ἀριθμὸς 4, τέσσαρα Χερουβείμ, τέσσαρα πρόσωπα, τέσ-
σαρες πτέρυγες, πιθανώτατα δὲ τέσσαρες χεῖρες, ἴσως καὶ τέσσαρες
πόδες. Δέον δὲ πάντως νὰ δώσωμεν προσοχὴν εἰς τὴν ἐπανάληψιν

1. H. Schmidt Keruben-Thron und Lade ἐν H. Guckel Εὐχαριστή-
ριον Göttingen 1923.

τοῦ ἀριθμοῦ 4, καθ' ὅσον ἐνταῦθα εὐρισκόμεθα ἤδη ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς ἀποκαλύψεως. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅποιαν σημασίαν γενικῶς ἐν ταῖς ἀρχαίαις θρησκείαις καὶ ἰδίως ἐν τῇ ἀποκαλυπτικῇ φιλολογίᾳ κέντηται οἱ ἀριθμοί. Τούτου ἕνεκα καθίσταται μᾶλλον πιθανώτερον, ὅτι ὁ προφήτης ἔθεσε 4 Χερουβείμ ἕνεκα τῆς σημασίας, ἣν ἀπέδωκεν εἰς τὸν ἀριθμὸν 4, πιθανὸν κατὰ τὰς 4 διευθύνσεις τοῦ ὀρίζοντος, πρὸς ἃς ἦσαν ἐστραμμένα τὰ Χερουβείμ, ἵνα οὕτω συμβολικῶς παρασταθῇ ἡ ἐπὶ τοῦ σύμπαντος δεσποτεία καὶ πανταχοῦ παρουσία τοῦ Θεοῦ¹. Προσέτι, ὅτι δύο Χερουβείμ εὐρίσκοντο ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σολομῶντος περὶ τούτου ἔχομεν ῥητὴν μαρτυρίαν 1 Βασ. 6,23 (2 Παραλ. 3,10). Η. Schmidt ἀμφιβάλλει εἰς τὴν μαρτυρίαν ταύτην, δεχόμενος ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἐκ τοῦ μακρόθεν ἰδὼν τὰ Χερουβείμ ἠπατήθη ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. Παρατηρητέον ὅμως, ὅτι ὁ συγγραφεὺς 1 Βασ. 6,23 ἔξ., ὅστις κατώρθωσε νὰ ἴδῃ τὴν ἀσυγκρίτως μικροτέραν κιβωτὸν καὶ τοὺς ἀναφορεῖς αὐτῆς, ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ εἶδε τὰ δύο ἕτερα ὑπερμεγέθη Χερουβείμ. Πρὸς τούτοις, κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Ἰεζεκιήλ τὰ Χερουβείμ ἦσαν ἀναμφιβόλως ἐστραμμένα κατὰ τὰς τέσσαρας διευθύνσεις τοῦ ὀρίζοντος. Τὴν θέσιν ταύτην ἔδει νὰ εἶχον καὶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σολομῶντος, καθ' ὅσον κατὰ Η. Schmidt ὁ ὑπὸ τοῦ Ἰεζεκιήλ περιγραφόμενος θρόνος τοῦ Θεοῦ εἶναι πιστῆ ἀπεικόνισις τοῦ ἐν τῷ ναῷ θρόνου τοῦ Jahve. Ἐκ 2 Παραλ. 3,13 ὅμως μανθάνομεν, ὅτι τὰ δύο χερουβείμ ἦσαν ἐστραμμένα πρὸς δυσμάς, ἅρα ἐν τούτῳ κατέχομεν ἕν ἔτι σημεῖον δεικνύον, ὅτι ὁ θρόνος τοῦ Ἰεζεκιήλ διέφερε τοῦ ἐν τῷ ναῷ θρόνου ὅσον ἀφορᾷ τὴν στάσιν καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν Χερουβείμ. Ἀλλὰ καὶ τὴν μορφήν τῶν Χερουβείμ τοῦ ναοῦ δέον νὰ μὴ ἐκλάβωμεν ὁμοίαν πρὸς τὴν τῶν Χερουβείμ τοῦ Ἰεζεκιήλ. Ἦδη ἀνωτέρω μετὰ μεγάλης πιθανότητος συνεπεράναμεν, ὅτι τὰ Χερουβείμ τοῦ ναοῦ εἶχον ἐντελῶς ἀνθρώπινην μορφήν. Τὰ τετράμορφα Χερουβείμ τοῦ Ἰεζεκιήλ παρίστανται ἔχοντα κνήμας καὶ πόδας ζώου. Τὰ περίεργα ταῦτα ὄντα, φαίνονται ἄγνωστα καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Ἰεζεκιήλ, δι' ὃ ἐν τοῖς πρώτοις κεφαλαίοις χαρακτηρίζει αὐτὰ λίαν γενικῶς ὡς hajjoth. Ὁ τοιοῦτος ἀόριστος χαρακτηρισμὸς δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ὁ προφήτης δὲν διακρίνει εἰσέτι εὐκρινῶς τὴν μορφήν αὐτῶν, διότι ἤδη λεπτομερῶς περιγράφει αὐτά, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὅτι ἡ παράστασις αὐτῶν ἦτο ἐντελῶς ξένη εἰς τὸν προφήτην. Τὸ πρῶτον μανθάνει ὅτι πρόκειται περὶ τῶν Χε-

1. Πρὸβλ. καὶ Η. Smend Lehrbuch der Alttestamentlichen Religionsgeschichte² Freiburg. B. 1899 σ. 448.

ρουβείμ μόλις ἐν κεφ. 10. Τὸ ἀναγκαῖον συμπέρασμα, ὅπερ ἐκ τούτου δέον νὰ συναγάγωμεν εἶναι, ὅτι Χερουβείμ ἐν τοιαύτῃ μορφῇ δὲν ὑπῆρχον εἰς τὸν ναόν, ἄλλως θὰ ἦσαν γνωστὰ τῷ Ἱεζεκιήλ. Ὅτι ἡ περιγραφὴ τοῦ Ἱεζεκιήλ δὲν εἶναι πιστὴ ἀναπαράστασις τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ μεταξὺ τῶν Χερουβείμ ὑπὸ τὸ Rakia¹ εὐρισκόμενου πυρός, ὅπερ ἀναμφιβόλως εἶναι τὸ πῦρ τοῦ θυσιαστηρίου εἴτε τοῦ θυμιάματος εἴτε τῶν ὀλοκαντωμάτων, ἀμφότερα ὅμως δὲν ἔκειντο μεταξὺ τῶν Χερουβείμ. Ὁ H Schmidt εὕρισκει ἐπιβεβαίωσιν τῆς γνώμης αὐτοῦ ἐν 1 Παρ. 28, 18, ἔνθα τὸ ἐν τῷ Ἀγίῳ τῶν Ἀγίων εὕρισκόμενον σύμπλεγμα τῶν Χερουβείμ χαρακτηρίζεται ὡς merkabah = ἄρμα, ἄμαξα. Ἐκ τούτου ὁ Schmidt ὁμώμενος δέχεται, ὅτι οἱ πόδες τῶν ἐν τῷ ναῷ Χερουβείμ ἐστηρίζοντο ἐπὶ τροχῶν ὡς καὶ τὰ Χερουβείμ τοῦ Ἱεζεκιήλ. Παρὰ τὴν γενικῶς ἐπικρατοῦσαν γνώμην τῶν ἐρμηνευτῶν, ὅτι ἐνταῦθα ὁ συγγραφεὺς ἔχει ὑπ' ὄψιν τὴν περιγραφὴν τοῦ Ἱεζεκιήλ¹, φαίνεται πιθανόν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς 1 Παρ. 28, 18, ὅστις ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν Χερουβείμ καὶ γενικῶς τοῦ ναοῦ λίαν ἀνεξάρτητος ἀπὸ τοῦ Ἱεζεκιήλ καταδείκνυται, δὲν παρέλαβε τὴν παράστασιν ἐκ τοῦ Ἱεζεκιήλ. Ἡ λέξις μάλιστα merkabah δὲν ἀπαντᾷ παρ' Ἱεζεκιήλ. Μᾶλλον φαίνεται πιθανόν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἀποδίδει τι ἀντικειμενικόν. Τὶ δὲ κυρίως ἐννοεῖ, θέλει καταδείξει ἢ ἐν § 3 ἐξέτασις. Ὁ H Schmidt δὲν παρετήρησε καλῶς τὴν σημασίαν τῆς λέξεως merkabah. Δὲν δηλοῖ αὐτὴ τοὺς τροχοὺς, ὡς ὁ H. Schmidt αὐτὴν ἐξέλαβεν, οὕτως ὥστε ἀδιστακτικῶς ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν Χερουβείμ τοῦ ναοῦ νὰ θέσωμεν τροχοὺς κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν Χερουβείμ τοῦ Ἱεζεκιήλ, ἀλλὰ σημαίνει γενικῶς τὸ ὄχημα, τὸ ἄρμα. Ὁ Ἱεζεκιήλ δὲν μεταχειρίζεται τὴν λέξιν merkabah ἀλλὰ τὴν ὄrphan=τροχός. Μεταξὺ δὲ ἄρματος καὶ τροχοῦ ὑπάρχει ἀρκετὴ ἀπόστασις. Ἐπομένως δὲν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν, ὅτι τὰ Χερουβείμ τοῦ ναοῦ ἦσαν ὅμοια πρὸς τὰ τοῦ Ἱεζεκιήλ.

Ἄλλ' ἐνῶ τὰ Χερουβείμ ὑπὸ τοιαύτην μορφήν ἦσαν ἄγνωστα τῷ Ἱεζεκιήλ, τοῦναντίον ὡς γνωστὴ καὶ συνήθης φαίνεται τῷ προφῆτῃ ἡ παράστασις τοῦ Θεοῦ ἐποχουμένου ἐπὶ τῶν Χερουβείμ. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλ' εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὁ προφῆτης ἀναγνωρίζει τὸ ὡς κρύσταλλος ἀπαστρέπτου Rakia¹ ἐκτεινόμενον ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς τῶν Χερουβείμ.

1. Οὕτω J. Benzinger Die Bücher der Chronik Tübingen 1901. R. Kittel Die Bücher der Chronik Göttingen 1902 W. Rotstein Das erste Buch der Chronik Leipzig 1927.

Καὶ ἡ παράστασις αὕτη ὀφείλει νὰ ἦτο γνωστὴ τῷ προφήτῃ. Οὐδεμία λέξις ὡς ἐπεξήγησις παρατίθεται, οὐδείς ἐγγύτερος χαρακτηρισμὸς παρὰ μόνον ἐξαιρεται ἡ λέξις αὐτοῦ. Ὁ προφήτης ὁμιλεῖ περὶ τοῦ γνωστοῦ Rakia°. Εἶναι ἀράγε τυχαῖον, ὅτι ἐν τῷ Μασσοριτικῷ κειμένῳ πρὸ τῆς λέξεως Rakia° (Ἰεζ. 1,22) ἐλλείπει ἡ πρόθεσις Ke, ἐνῶ τὸ μεταξὺ τῶν Χερουβεὶμ ὑπάρχον πῦρ εἰσάγεται διὰ τῆς προθέσεως Ke, προσδιόδουσης εἰς τὴν ὅλην ἔκφρασιν τι τὸ ἀόριστον, τὸ ἀμφίβολον, ὃ δὲ ἐπὶ Rakia° εὐρισκόμενος θρόνος καὶ ἡ δόξα τοῦ Jahve ἀναφαίνονται ἔτι ἀορίστως, προτασσομένης τῆς λέξεως Demuth (,=ὁμοίωμα); Πάντως ἐν ὅλῃ τῇ περιγραφῇ τοῦ Ἰεζεκιήλ ὡς γνωστὴ προϋποτίθεται ἡ παράστασις, ὅτι ὁ Θεὸς ἐμφανίζεται ἐπὶ τοῦ Rakia°, ἐδραζομένου ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν Χερουβεὶμ. Τοῦτο εἶναι τὸ στοιχείον, ὅπερ ἐκ τῆς ὁράσεως τοῦ Ἰεζεκιήλ δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωνεν. Ὁ συνδυασμὸς νῦν αὐτοῦ μετὰ τῶν δύο Χερουβεὶμ τοῦ ναοῦ προδιαγράφεται ἀφ' ἑαυτοῦ: Νῦν δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ καθορίσωμεν τὸν σκοπὸν τῶν δύο Χερουβεὶμ. Τὰ δύο ὑπερμεγέθη Χερουβεὶμ ἐχρησίμευον νὰ ὑποβαστάζωσι τὸ Rakia°, ἐφ' οὗ ὁ λαὸς ἐφαντάζετο τὸν Θεὸν διατρύβοντα. Νῦν κατανοῦμεν τὸ μέγα ὕψος τῶν Χερουβεὶμ. Τὸ τόσον ὑψηλὰ φαινόμενον Rakia° ἔδει νὰ ὑποβασταχθῇ ὑφ' ὅσον τὸ δυνατόν ὑψηλοτέρων στηριγμάτων Ἡ λέξις Rakia° δηλοῖ ἐν τῇ Π. Δ. τὸ στερέωμα, τὸ ἔκταμα τοῦ οὐρανοῦ (Vulgata: Firmamentum) καὶ παρίσταται ὡς τι στερεόν, ὑπεράνω τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι τὰ ὕδατα τοῦ οὐρανοῦ (Γεν. 1,7), ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ, τῆς ὁρατῆς τοῖς ἀνθρώποις, εὐρίσκονται ὁ ἥλιος καὶ τὰ λοιπὰ οὐράνια σώματα (Γεν. 1,14 ἐξ.). Ὡς τοιοῦτο τὸ Rakia° ἀποτελεῖ τὴν προσθίαν ἐπιφάνειαν τοῦ οὐρανοῦ, ὅστις κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῆς Π. Δ. ἐκτείνεται ὑπὲρ τὸ στερέωμα καὶ παραμένει ἔνεκα τούτου ἀόρατος τοῖς ἀνθρώποις¹.

Τὸ ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς τῶν δύο Χερουβεὶμ ἐκτεινόμενον Rakia° δέον νὰ φαντασθῶμεν ὡς ἀπεικόνισιν τινα τοῦ στερεώματος τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ οὐρανοῦ θόλου. Ἐπομένως θὰ ἦτο πλάξ τις, ἥτις κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν² ἢ πιθανώτερον κατὰ καμπύλην³ ἐξετείνεται ὑπὲρ τὰ Χερουβεὶμ, στηριζομένη κατὰ τὰ δύο αὐτῆς ἄκρα ἐπὶ τῶν κεφαλῶν ἢ τῶν ὠμων τῶν Χερουβεὶμ. Οὕτω δὲ κατανοῦμεν νῦν ἀριστα τὴν

1. Πρὸβλ. Ἀμ. 9,6 ψαλμ. 104,3.13.

2. Κατ' Αἰγυπτιακὸν πρότυπον.

3. Ἴδε τὴν παρ' Αἰγυπτίους ἀπαντῶσαν παράστασιν τοῦ οὐρανοῦ, ὡς γυναικὸς κυπτούσης ὑπὲρ τὴν γῆν, παρ' Ad. Erman Die Aegyptische Religion : Berlin 1909 εἰκὼν 5.

μεγάλην ἀπόστασιν (10πλή), ἥτις ἐχώριζε τὰ δύο Χερουβείμ ἀπ' ἀλλήλων. Ἡ μεγάλη ἀπόστασις ἦτο ἀναγκαία, ἵνα οὕτω τὸ Rakia^c καταστή ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλύτερον. Τὸ Rakia^c ἔδει νὰ ἦτο κατασκευασμένον ἐκ χρυσοῦ, ὡς καὶ τὰ Χερουβείμ ἦσαν ἐπικεχυρωμένα, ἕνεκα τῆς μεγάλης συμβολικῆς σημασίας, ἣν ἐνεῖχεν. Πρὸς τοῦτο συμφωνεῖ καὶ Ἰεζ. 1,22 καθ' ὃ τὸ Rakia^c ἔλαμπεν ὡς κρύσταλλος. Τὸ οὕτω λοιπὸν κατασκευασθὲν σύμπλεγμα συνεβόλιζε τὴν οὐρανίαν κατοικίαν τοῦ Θεοῦ. Τὸν Θεὸν ἐφαντάζοντο ἀοράτως διατρέβοντα ἐπὶ τοῦ Rakia^c καὶ ἐκεῖθεν ἀποκαλυπτόμενον. Ἐντεῦθεν καθίσταται φανερόν, ὅτι τὸ Rakia^c ἠδύνατο νὰ συμβολίξῃ δύο τινά, τὴν κατοικίαν γενικῶς καὶ εἰδικώτερον τὸ ὑποπόδιον τοῦ Θεοῦ. Ἡ τελευταία μάλιστα ἔννοια φαίνεται νὰ εἶναι ἡ κυρία ἔννοια, οὐ μόνον διότι τὸ Rakia^c δὲν εἶχε τὴν μορφήν θρόνου, ἀλλὰ διότι εἶναι ἡ πρώτη φυσικὴ ἔννοια, ἥτις ἐκπηγάζει ἐκ τῆς παραστάσεως περὶ τοῦ Θεοῦ οἰκοῦντος ἐν τῷ οὐρανῷ¹. Ἐὰν ὁ Θεὸς οἰκῇ ἐν τῷ οὐρανῷ τ. ἔ. ἐν τῷ χώρῳ τῷ ὑπὲρ τὸ Rakia^c εὕρισμένῳ, τότε τὸ ὑποβαστάζον τὸν ὅλον οὐρανὸν Rakia^c ὑποβαστάζει φυσικῶς καὶ τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ οἰκοῦντα Θεόν, ἀποβαῖνον οὕτω τὸ ὑποπόδιον αὐτοῦ. Τοῦτο καταδεικνύεται λίαν εὐκρινῶς καὶ ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅστις φαντάζεται τὸν Θεὸν καθήμενον ἐπὶ θρόνου, εὕρισκομένου ἐπὶ τοῦ Rakia^c, οὕτως ὥστε τὸ Rakia^c ν' ἀποτελῇ ὑποπόδιον τοῦ Θεοῦ. Πόσον δὲ τοῦτο παρ' Ἰεζεκιήλ φανερόν εἶναι καταφαίνεται ἐξ αὐτῆς τῆς λέξεως Rakia^c, ἣν ὁ προφήτης μεταχειρίζεται. Ἀποφεύγει δηλ. τὴν λέξιν samajim (οὐρανός) ἀπὸ σκοποῦ διότι ἡ λέξις αὕτη, δηλοῦσα τὸν ὑπὲρ τὸ Rakia^c χώρον, δὲν δύναται νὰ δηλοῖ καὶ τὸ ὑποπόδιον τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ οἰκοῦντος Θεοῦ. Δι' ὃ ἵνα ὁ προφήτης ἐκφράσῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὑποποδίου ποιεῖται χρῆσιν τῆς λέξεως Rakia^c. Ἐπομένως ἐσφαλμένως ἐκλαμβάνει ὁ H. Schmidt (ἐνθ. ἀνωτ.) τὸ μὲν Rakia^c ὡς θρόνον τοῦ Θεοῦ, τὴν δὲ κιβωτὸν τῆς διαθήκης ὡς ὑποπόδιον τοῦ Θεοῦ. Ὁ H Schmidt, ὅστις τὴν περιγραφὴν τοῦ Ἰεζεκιήλ θεωρεῖ ὡς πιστὴν ἀναπαράστασιν τοῦ ἐν τῷ ναῷ εὕρισκομένου θρόνου τοῦ Θεοῦ, παρείδεν ἐντελῶς, ὅτι αὐτὸς ὁ Ἰεζεκιήλ τοποθετεῖ ὑπὲρ τὸ Rakia^c ἰδιαιτέρον θρόνον τοῦ Θεοῦ (Ἰεζ. 1,26), καθιστῶν οὕτω τὸ Rakia^c ὑποπόδιον τοῦ Θεοῦ. Τὸ ἀπλοῦν Rakia^c ἄνευ οἰουδήποτε ἐπ' αὐτοῦ θρόνου, παριστῶν τὸ ὑποπόδιον τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ ἀρχαία

1. Ἡ παράστασις, ὅτι ὁ Θεὸς κατοικεῖ ἐν τῷ οὐρανῷ ἀπαντᾶ συχνὰ ἐν τῷ Π. Δ. πολὺ πρὶν τοῦ Ἰεζεκιήλ. πρβλ. Γεν. 28,12 1 Βασ. 8,27 ψαλμ. 24. 11,4 πρβλ. τὴν ἔκφρασιν 'elohe hassamajim Γεν. 24 3: 7

μορφή τῆς οὐρανίας τοῦ Θεοῦ κατοικίας. Βραδύτερον ἐφαντάζοντο τὸν Θεὸν πλεόν μεγαλοπρεπέστερον, καθήμενον ἐπὶ θρόνου κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν ἐπιγείων βασιλέων. Οὕτω ὁ Ἡσαΐας (6, 1) βλέπει τὸν Θεὸν ἐπὶ θρόνου ἐπηρμένου καθήμενον, ὁ δὲ Ἰεζεκιήλ τοποθετεῖ ἐπὶ τοῦ Rakia^c θρόνον, πρβλ. καὶ 1 Βασ. 22, 19. Ἡσ. 66, 1. 2 Παρ. 18, 18 ψαλμ. 93, 2. 103, 9. Ὡς ὅμως ἡ ἀποκλειστικὴ χρῆσις τῆς λέξεως kisse' ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις διδάσκει καὶ ἡ περιγραφή τοῦ Ἰεζεκιήλ καταδεικνύει, δὲν πρέπει νὰ συνταυτίσωμεν τὸν θρόνον πρὸς τὸ Rakia^c. Δὲν πρόκειται περὶ μεταβολῆς τῆς σημασίας τοῦ Rakia^c, ἀλλὰ περὶ μεταβολῆς τῆς στάσεως τοῦ ἐπὶ τοῦ Rakia^c εὐρισκομένου Θεοῦ, ὅστις νῦν παρίσταται ἐπὶ θρόνου καθήμενος ἔχων ὡς ὑποπόδιον πάλιν τὸ Rakia^c, ὅπερ παρέμεινε πάντοτε ὡς ὑποπόδιον τοῦ ἀοράτως ἐπ' αὐτοῦ εὐρισκομένου Θεοῦ καὶ οὐδέποτε μετεβλήθη εἰς θρόνον. Ἀρίστην ἐπιβεβαίωσιν τούτου εὐρίσκομεν ἐν Ἰεζ. 43, 7, «καὶ εἶπέ μοι (ὁ θεός): υἱὲ ἀνθρώπου, εἶδες ¹ τὸν τόπον τοῦ θρόνου μου καὶ τὸν τόπον τῶν πελμάτων τῶν ποδῶν μου;» Ἐνταῦθα διακρίνεται σαφῶς «ὁ τόπος τῶν πελμάτων τῶν ποδῶν» (=τὸ ὑποπόδιον) ἀπὸ τοῦ θρόνου.

Ἐκ τῶν προτέρων ὅθεν ἐννοεῖται, ὅτι ἐν τῇ Π. Δ. θὰ συναντήσωμε τὸ Rakia^c μετὰ τῶν δύο Χερουβεὶμ ὑπὸ τὴν λέξιν hadom (= ὑποπόδιον). Ἡ στενὴ ὅμως σχέσις, ἢ μεταξὺ τοῦ Rakia^c καὶ τοῦ Jahve ὑφισταμένη, καὶ ἡ νῦν διὰ τῆς διεισδύσεως τῆς παραστάσεως τοῦ ἐνθρόνου θεοῦ παραχθεῖσα σχέσις μεταξὺ τοῦ Rakia^c καὶ τοῦ θρόνου (kisse') ἐπέφερον, ὥστε ἐν τῇ Ἰσρ. φιλολογίᾳ αἱ τρεῖς αὗται λέξεις, hadom, Jahve καὶ kisse', νὰ λαμβάνωνται ἀδιαφόρως, προκειμένου νὰ δηλωθῇ τὸ ἐν τῷ ναῶ τὴν οὐρανίαν τοῦ Θεοῦ κατοικίαν συμβολίζον Rakia^c. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ υποθέσωμεν, ὅτι βραδύτερον ἐτέθη ἐπὶ τοῦ Rakia^c ἐν τῷ ναῶ θρόνος τις. Περὶ τούτου οὐδεμίαν μαρτυρίαν ἔχομεν. Ἡ βραδύτερον παραχθεῖσα παράστασις τοῦ ἐνθρόνου Θεοῦ δὲν ἴσχυσε νὰ θίξῃ τὴν ἀρχαίαν μορφήν τοῦ ἐν τῷ ναῶ Rakia^c.

§ 3. Αἱ Μαρτυρίαι τῆς Π. Δ. περὶ τοῦ Rakia^c.

Ἐν τῷ ἀσφαλῶς πρὸ τῆς Βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας γραφέντι ψαλμ. 132 ², ὅστις, ὡς στίχ. 6-10 δεικνύουσιν, ἦτο προωρισμένος διὰ:

1. Προσθετέον κατὰ τοὺς Ο' hara'itha.

2. Περὶ τοῦ χρόνου τῆς συγγραφῆς τοῦ ψαλμοῦ τούτου αἱ γνώμαι δι-

λιτανείαν τινά, ἢ εἰς αὐτὴν μετέχουσα κοινότης, δίδουσα τὸ σύνθημα τῆς ἐπιστροφῆς τῆς ποιμῆς εἰς τὸν ναόν, προτρέπει τὸν Jahve νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν τόπον τῆς ἀναπαύσεως αὐτοῦ διὰ τῶν ἐξῆς ἀξιοσημειωτῶν λόγων :

Στίχ. 8 «Ἐκκίνησον¹, ὦ Jahve, πρὸς τὴν κατάπαυσίν σου²,
σὺ καὶ ἡ ἰσχυρὰ κιβωτός σου».

Τὸ σπουδαῖον δι' ἡμᾶς προκύπτει νῦν ζήτημα ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ εἶναι ἂν ἐνταῦθα ὁ Jahve συνταυτίζεται πρὸς τὴν κιβωτόν, ἂν ἡ ἔννοια τῆς κιβωτοῦ δύναται νὰ συνταυτισθῇ πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ Jahve. Ἐν ἄλλαις δῆλον ὅτι λέξεσι τίθεται τὸ ἐρώτημα, ἂν ἐνταῦθα ἔχωμεν συνωνυμικὸν ἢ προσθετικὸν παραλληλισμὸν τῶν μελῶν. Οὐδεμίαν, νομίζω, δύναται νὰ εἰσχωρήσῃ ἀμφιβολία, ὅτι ἐνταῦθα μόνον προσθετικὸν παραλληλισμὸν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν, διότι ὁ συγγραφεὺς ἐν 8b διὰ τῆς λέξεως *σὺ* ἐπανέλαβε τὸ ὑποκείμενον τοῦ στίχ. 8a. Τὰ δύο δὲ ταῦτα ὑποκείμενα συνταυτίζονται καθ' ὁλοκληρίαν, οὕτως ὥστε τὸ νέον ὑποκείμενον τοῦ 8b (ἡ κιβωτός) δὲν δύναται νὰ ὑπαχθῇ πλέον εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ ὑποκειμένου τοῦ 8a, ἀλλ' ἔρχεται ὡς προσθέτον νέον τι εἰς τὴν διὰ τοῦ «*σὺ*» ἐπαναληφθεῖσαν ἔννοιαν τοῦ 8a, ἐπομένως εἶναι τι διάφορον τοῦ Jahve. Ἐὰν πράγματι ἡ κιβωτός παρετίθετο ὡς συνώνυμος ἔννοια πρὸς τὸν Jahve, ἔδει νὰ διαγραφῇ καὶ τὸ *σὺ* καὶ ὁ σύνδεσμος *ve* (=καὶ) ἐκ στίχ. 8b. Τότε μόνον ἠδυνάμεθα νὰ ἔχωμεν συνωνυμικὸν παραλληλισμὸν τῶν μελῶν καὶ ἐπομένως συνταυτίσιν τοῦ Jahve μετὰ τῆς κιβωτοῦ. Διὰ τῆς προσθήκης τῆς λέξεως *σὺ* καὶ τοῦ συνδέσμου *ve* (=καὶ) ὁ συγγραφεὺς ἠθέλησε ν' ἀποφύγῃ τὸν συνωνυμικὸν παραλληλισμὸν, ἵνα μὴ ἡ ἔννοια τοῦ Jahve συνδεθῇ καθ' ὁσονδήποτε τρόπον μετὰ τῆς κιβωτοῦ. Κατὰ ταῦτα ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ Jahve καὶ κιβωτός εἶναι δύο τινὰ διάφορα. Ἐκ τοῦ

σπανταὶ κατὰ πολὺ. Ἐνῶ B. Duhm (Die Psalmen² Tübingen 1922) ἐκλαμβάνει τὸν Ψαλμ. ὡς Μακκαβαϊκὸν καὶ A. Bertholet (παρὰ E. Kautzsch-A. Bertholet Die Heilige Schrift⁴ Tübingen 1922) ὡς μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν γραφέντα, τοῦναντίον R. Kittel (Die Psalmen⁴ Leipzig 1922) καὶ H. Gunkel (Die Psalmen⁴ Göttingen 1926) ἀνάγουσι δικαίως τὸν Ψαλμ. εἰς τοὺς πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας χρόνους. Ὁ Ψαλμ. προϋποθέτει ὑπάρχουσαν τὴν βασιλείαν, ὃ δὲ τονισμὸς τῆς ἐννοίας τῆς berith καὶ τῆς σημασίας τῆς κατοικίας τοῦ Θεοῦ ἐν Σιών δὲν δύναται νὰ ἐννοηθῇ ἐκ τῶν μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν χρόνων.

1. Κυρίως «ἐγέρθητι πρὸς ἐκκίνησιν».
2. Δηλ. πρὸς τὸν ναόν.

χωρίου τούτου βλέπομεν, ὅτι κατὰ τὴν λιτανεῖαν περιεφέροντο δύοτινά, ὁ Jahve καὶ ἡ κιβωτός. Ὑπὸ τὸν Jahve δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν ἄλλο τι ἀντικείμενον, ὅπερ θὰ ἠδύνατο νὰ συμβολίσῃ τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ, ἢ τὸ Rakia^c μετὰ τῶν δύο Χερουβείμ, ὅπερ τῶ ὄντι συνεβόλιζε τὴν κατοικίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπομένως τὴν μεταξὺ τῶν ἑορταζόντων παρουσίαν τοῦ Jahve. Ἐνταῦθα κατέχομεν ἐν ἔτι χωρίον ἐπιβεβαιοῦν τὸ συμπέρασμα, εἰς ὃ κατελήξαμεν ἐν § 1.

Ἐὰν τὸ ἐκ τοῦ χωρίου τούτου συμπέρασμα εἶναι ὀρθόν, τότε κατέχομεν τὴν ἀσφαλῆ ἐρμηνείαν τοῦ στίχ. 7 τοῦ ἰδίου ψαλμοῦ :

«πορευθῶμεν εἰς τὴν κατοικίαν αὐτοῦ (=τοῦ Θεοῦ)

προσπέσωμεν πρὸ τοῦ ὑποποδίου τῶν ποδῶν αὐτοῦ».

Ὑπὸ τὸ hadom (=ὑποπόδιον) τοῦ στίχ. τούτου οὐδὲν ἕτερον δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν ἢ τὸ Rakia^c. Οἱ δεχόμενοι ἐν στίχ. 8 τὴν συνταύτισιν τοῦ Jahve πρὸς τὴν κιβωτὸν εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ ἐννοήσωσιν ἐνταῦθα ὑπὸ τὸ ὑποπόδιον τὴν κιβωτὸν. Τὴν ἐκδοχὴν ὁμως ταύτην εἴμεθα ἠναγκασμένοι ν' ἀποκρούσωμεν, οὐ μόνον ἕνεκα στίχ. 8, ὅστις δὲν ἐπιτρέπει τὴν συνταύτισιν τοῦ Jahve πρὸς τὴν κιβωτὸν, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα 1 Παραλ. 28, 2, ἐνθα ἡ κιβωτός καὶ τὸ ὑποπόδιον ἀναφαίνονται ὡς δύο ἐντελῶς ἀπ' ἀλλήλων κειχωρισμένα ἀντικείμενα : «Τότε ἀνέστη ἐπὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ Δαυὶδ, ὁ βασιλεὺς, καὶ εἶπεν : ἀδελφοί μου καὶ λαός μου, ἀκούσατέ μου· ἐγὼ διενεόθην νὰ κατασκευάσω οἶκον ἀναπαύσεως διὰ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης τοῦ Jahve καὶ διὰ τὸ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν...» Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ καταφαίνεται, ὅτι κιβωτός καὶ ὑποπόδιον εἶναι ἐντελῶς δύο διάφορα ἀντικείμενα. Ὁ σύνδεσμος ve (=καὶ) ἀποκλείει τὴν συνταύτισιν τῶν δύο τούτων. Ὁ H. Schmidt (ἐνθ' ἄνωτ.) παρείδεν ἐντελῶς τὸν σύνδεσμον ve, νομίσας ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ εὔρε τέλος τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐπιζητουμένην ἀπόδειξιν τῆς συνταύτισεως τῆς κιβωτοῦ τῆς διαθήκης πρὸς τὸ ὑποπόδιον τοῦ Θεοῦ. Ἐκ 1 Παραλ. 28, 11, ἐνθα τὸ Ἅγιον τῶν Ἁγίων ἐκ τῆς Kapporeth καλεῖται beth hakkapporeth, δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἐν 1 Παραλ. 28,2 ὑπὸ τὸ hadom ἐννοεῖ τὴν Kapporeth.

Τὸ Rakia^c ἐννοεῖται πάλιν καὶ ἐν ψαλμ. 24,7, ὅστις ἐψάλλετο κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ γένου ἔτους.

«ὑψώσατε, ὦ πύλαι, τὰς κεφαλὰς σας (=τὸ τόξον σας)

καὶ ὑψωθῆτε, ὦ πύλαι αἰώνιαι,

ἵνα εἰσέλθῃ ὁ ἔνδοξος βασιλεὺς.»

Οἱ εἰς τὴν λιτανεῖαν μετέχοντες Ἰσραηλίται, φθάσαντες ἤδη πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ ναοῦ, προτρέπουσιν αὐτὰς νὰ μεγαλύνωσι τὸ ὕψος αὐτῶν, ἵνα εἰσέλθῃ ὁ κατὰ τὴν λιτανεῖαν περιφερόμενος «ἔνδοξος βασιλεὺς». ~~Ἡ ὅλη ἔκφρασις τοῦ στίχου τούτου, ὡς εὐστόχος ὁ H. Schmidt παρετήρησεν¹, οὐδόλως προσαρμόζεται εἰς τὴν μικρὰν κιβωτόν.~~ Ἐνταῦθα ὁ Jahve παρίσταται ὡς ἔνδοξος βασιλεὺς ἐφ' ὑψηλοῦ θρόνου καθήμενος, ὑφ' ὃν ἡμεῖς δικαίως θὰ ἐννοήσωμεν τὸ ὑπὸ τῶν ὑπερμεγέθων Χερουβείμ ὑποβασταζόμενον Rakia^c. Ὁ H. Schmidt (ἐνθ. ἀν.) ὑπέδειξε μάλιστα ἕτερον χωρίον, ἔνθα ὁ περιφερόμενος κατὰ τὴν λιτανεῖαν θρόνος χαρακτηρίζεται ὡς «ὑψηλός». Ἐν ψαλμ. 68, 19 ἀναγιγνώσκωμεν :

«ἀνῆλθες εἰς ὕψος, ἠχμαλώτευσας αἰχμαλωσίαν
ἔλαβες δῶρα ἐκ τῶν ἀνθρώπων²»

Ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ θρόνου κάθεται ὁ Θεὸς Jah.³

Παρὰ τὸ ἐφθααμένον κείμενον τοῦ στίχου τούτου καταφαίνεται, ὅτι ὁ θρόνος, εἰς ὃν ὁ Θεὸς ἀνῆλθε, παρίσταται ὡς ὑψηλός θρόνος. Ὡς τοιοῦτον δὲ μόνον τὸ Rakia^c δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν καὶ οὐχὶ τὴν μικρὰν κιβωτόν.

Τὰ ὀλίγα ταῦτα χωρία κατέστησαν ἡμῖν φανερόν, ὅτι τὸ ὑποπόδιον τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐντελῶς διάφορον τῆς κιβωτοῦ, ὑπ' αὐτὸ δὲ δέον νὰ ἐννοήσωμεν τὸ Rakia^c. Εἶναι αὐτονόητον, ὅτι συνεκδοχικῶς ὠνομάζετο ἔπειτα ὑποπόδιον τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ναὸς (θρην. 2, 1) καὶ ἡ Σιών (ψαλμ. 99, 9), ὡς ἀκριβῶς συνεκδοχικῶς ὠνομάζοντο ἡ Σιών ἢ ἡ Ἱερουσαλήμ κατοικία τοῦ Θεοῦ ἀντὶ τοῦ ναοῦ (Ἱερ. 14, 21, 17, 12 ψαλμ. 68, 17. 132, 13). Τὸν Θεὸν ἐφαντάζοντο βεβαίως ἐν τῷ οὐρανῷ οἰκοῦντα, οὐχ ἦττον ὅμως καὶ ἐπὶ τοῦ κατασκευασθέντος Rakia^c ἐν τῷ ναῷ διατρίβοντα (ψαλμ. 11, 4. 2 Βασ. 19, 14 ἔξ.)

[Ἀκολουθεῖ]

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Μ. ΒΕΛΛΑΣ

1. H. Schmidt Die Thronfahrt Jahves Tübingen 1927

2. ἀνάγν. μετὰ τοῦ H. Gunkel (Die Psalmen⁴ Göttingen 1926) me'adam
ἀντὶ baladam

3. Κατὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ H. Schmidt ἐνθ. ἀνωτ.